

ergo si habitus est in substantia supernaturalis, actus ejusdem substantiæ esse necesse est. Probatur consequentia; tum quia principium servat proportionem cum effectu, et e converso; tum etiam quia alias habitus acquisitus sufficere posset ad ejusdem ordinis actum.

8. *Evasio ex Scoto.*—*Rejicitur primo.*—Responderi potest ex Scoto in 1, distinct. 27, quæst. 2, et in 3, dist. 23, habitum infusum non poni propter efficientiam, sed propter convenientem dispositionem subjecti, ut actus ejus sint acceptabiles, vel proportionati ad vitam æternam. Sed hoc imprimis est contra ipsam rationem habitus seu virtutis; deinde si illud intelligatur de dispositione morali, quæ consistat in dignitate personæ, ad illam sufficeret unicus habitus infusus, nimirum gratia sanctificans, quæ constituit hominem participem divinæ naturæ, et dignum æterna beatitudine; ergo ad dignificandam personam non erant alii habitus virtutum necessarii. Neque etiam intelligi potest quomodo habitus dignificet moraliter actum intellectus, si non reddat illum meliorem in ratione cognitionis, nam in ratione actus moralis et humani totam dignitatem accipit ab actu voluntatis. Si vero dicitur illud intelligitur de dispositione physica, ita ut ratione illius actus sit in se melior, intelligi non potest quomodo habitus ita disponat potentiam, nisi dando illi aliquam virtutem agendi. Et ita tandem concludit Scotus, dicens, ut actus sit acceptabilis, non satis esse decorem personæ operantis, nisi actus sit in se melior ratione inditæ virtutis aliquid conferentis ad efficientiam actus.

9. *Secunda ratio.*—Atque hoc maxime confirmatur ex illo principio fidei, quod, ad hunc actum fidei et alios theologicos efficiendum, est necessarium aliquod principium supernaturale, dans vires potentiæ ad eliciendum hujusmodi actum, quia intellectus de se est impotens ad hujusmodi assensum fidei salutarem, ut in capite 2 ostensum est. Nam hinc concluditur habitum infundi tanquam principium activum talis actus fidei, ut est fides Christiana, et sufficiens fundamentum salutis. Quando enim deest habitus, hoc principium datur per aliquod auxilium vel specialem influxum Dei (si verum est, interdum fieri hunc actum, non concurrente habitu, quod postea videbimus). Illud porro auxilium est a Deo, ut assistente, seu est principium transiens, habitus vero datur loco illius, ut sit principium permanens, et magis connaturale ipsi actui; ergo necesse est dicere actum esse ejusdem

ordinis, et supernaturalitatis cum habitu; ergo sicut entitas habitus tota est supernaturalis in substantia sua, ita etiam entitas actus. Accedit, quod si entitas actus in substantia est naturalis, et modus tantum esset supernaturalis, consequens esset ut homo solus faciat actum quoad substantiam, et gratia, sive sit auxilii, sive habitus (quoad hoc enim eadem est utriusque ratio), faciat solum modum supernaturalem in actu, si tamen aliquid in illo sit, nam si nihil ei addat, nullam profecto efficientiam poterit habere gratia.

10. *Progreditur superior ratio.*—Probatur ergo assumptum, quia vel auxilium gratiæ aut habitus efficit substantiam actus fidei, vel in illam non influit. Si dicatur primum, plane sequitur quod intendimus, actum illum esse supernaturalem quoad substantiam, nam ideo fit a gratia, quia non potest fieri per vires naturales potentiæ, et consequenter non est naturalis illi. Assumptum patet, quia eo modo quo gratia concurrat ad illum actum, concurrat ut principium necessarium, ita enim Concilia definiunt, contra Pelagium, gratiam dari, non ut homo possit facilius credere, sed ut absolute possit credere; ergo si gratia datur propter substantiam actus, profecto talis est illa entitas, ut simpliciter non possit fieri per vires naturales, et hoc vocamus esse supernaturale quoad substantiam. Si autem habitus, vel auxilium non concurrat effective ad substantiam actus, plane sequitur actum fidei Christianæ quoad totam substantiam suam fieri per solas vires voluntatis; hoc autem videtur absurdum, et parum consentaneum definitionibus Conciliorum: nam talis actus ex vi suæ substantiæ est motus fidei in Deum, et convertit hominem ab infidelitate ad veritatem fidei: hæc autem, et similia, dicunt Concilia non posse fieri sine viribus gratiæ. Et hoc incommodum ex sequentibus magis patebit.

CAPUT VI.

ACTUM FIDEI NON ESSE TANTUM SUPERNATURALEM IN FIERI, SED IN FACTO ESSE.

1. *An primus modus supernaturalitatis sit verus?*—*Opinio affirmans.*—Ut plenius ostendamus hos actus esse in sua substantia supernaturales, neque posse recte explicari necessitatem et efficientiam gratiæ per solum modum supernaturalem, discurrendum est per varios modos positos supra cap. 4, num. 4, in

quibus, juxta diversas opiniones, hoc esse supernaturale assensus fidei positum est. Primus est, ut modus supernaturalis consistat tantum in fieri talis actus, seu in causis ad illum concurrentibus, non in aliqua proprietate addita ipsi actui in facto esse. Supponimus enim, ex philosophia, hos actus esse qualitates, ideoque in eis considerari posse et qualitatem factam, et modum quo fit. Sicut ergo in illuminatione cæci nati, visus ei restitutus non est supernaturalis qualitas, neque in se recipit aliquem modum supernaturalem in facto esse, sed tantum modus effectiois est supernaturalis, quia est præter ordinem naturalium causarum, ita in præsentia dicit hæc opinio, actum fidei in se non fieri meliorem per gratiam quam per naturam fieri posset, sed tantum fieri supernaturali modo, et inde supernaturalem denominari. Et hic modus dicendi videtur sumi ex Cajetano in dicto Opusculo, qui specialiter loquitur de amore Dei super omnia, et de contritione, sed a fortiori idem procedit in fide et aliis.

2. *Rejicitur proxima opinio imprimis ab absurdis.*—Hæc autem sententia nullo modo permittenda est; quis enim audeat dicere tam perfectum actum fidei fieri posse per vires naturæ, sicut fit per gratiam? Et tamen id aperte sequitur ex illa sententia, ut patet ex eodem exemplo adducto: nam tam perfectus visus potest fieri per naturam, sicut restituitur per miraculum; imo fieri potest ut idem numero restituatur, qui fuerat perditus, sicut Lazarus resuscitatus non habuit perfectius esse hominis per resurrectionem quam antea haberet. Item superiori libro dictum est sæpe actum virtutis acquisitæ, verbi gratia, elemosynæ, fieri ex speciali auxilio gratiæ; sub ea ergo ratione actus ille poterit dici supernaturalis in fieri, non in facto esse, et ideo talis actus in se non est perfectior quam fieri possit per vires naturæ, si natura integra esset, vel absque impedimentis. Ita ergo in præsentia, si actus fidei in se non est excellentior, sed tota supernaturalitas est in modo effectiois, poterit esse æque perfectus factus per vires naturæ, si ablati impedimentis liberum arbitrium sinatur operari quantum potest. Consequens autem est valde absurdum, nam inde sequitur posse hominem tam bona, pia ac firma voluntate velle credere omnes veritates fidei, et tam certo et infallibili assensu illis assentiri per vires sui liberi arbitrii, sicut alius credit per auxilium gratiæ. Item sequitur posse per solas vires arbitrii diligere Deum super

omnia, etiam ut finem supernaturalem, saltem in natura integra; quæ profecto Pelagiana sunt.

3. *Absurdum aliud.*—*Cajetani evasio impugnatur.*—Tandem sequitur fidem, vel dilectionem sic conceptam ex viribus naturæ, esse sufficiens justitiæ fundamentum ex parte fidei, et sufficientem dispositionem ad gratiam ex parte dilectionis, quod etiam Pelagianum est. Sequela vero patet, quia Scriptura promittit justitiam et remissionem peccati credenti, et diligenti super omnia, seu ex toto corde; ille autem sic credit et diligit, quandoquidem tam bene credit et diligit, sicut is qui ex auxilio gratiæ credit vel diligit. Respondet Cajetanus illos actus non acceptari nisi fiant ex gratia. Sed hoc est quod dicimus repugnare Scripturis, si actus in se sunt æquales. Quia Deus non promittit gratiam suam, nisi credenti et amanti perfecte; quod si, ut opus acceptetur, requiritur gratia, non est nisi quia, ut perfecte fiat, necessaria est gratia. Nam profecto si tam perfectam fidem haberet unus homo viribus suis, quam alius ex auxilio gratiæ, alienum a ratione et justa providentia esset acceptare fidem credentis ex auxilio, et non credentis ex propriis viribus, cum iste æquale bonum faciat, et alioqui plus de suo conferre videatur, sine auxilio alterius operans. Unde etiam illud consequens repugnare videtur Conciliis definientibus contra Pelagium, et ejus reliquias, non posse hominem credere suis viribus sicut oportet: nam illud, *sicut oportet*, ad qualitatem, vel perfectionem ipsius actus referendum est, non ad principium a quo fit actus; tum quia alias esset petitio principii, seu identica repetitio et inutilis definitio; nam sensus illius particule, *sicut oportet*, esset, id est, modo supernaturali in fieri. Unde perinde esset ac si diceretur esse necessariam gratiam ad credendum ex gratia, vel e contrario non posse actum fieri ex gratia sine gratia, quod profecto ridiculum est; tum etiam, quia illa particula videtur addita contra Semipelagianos, dicentes actus naturales esse meritorios gratiæ, vel dispositiones ad illam, et ideo Concilia dicunt actus hos non posse fieri per vires naturæ, sicut oportet, ut gratiam mereantur, vel ad illam disponant; hoc autem habent actus ex eo quod talis qualitatis vel perfectionis sunt; idem ergo significat, *sicut oportet*, ac dicere, cum ea perfectione actus, quæ necessaria est ad dictos gratiæ effectus. Atque ita in fide assensum esse sicut oportet, nihil aliud est quam esse ita in

divino testimonio fundatum, ut sit omnino certus et infallibilis, et habens alias perfectiones quas in sequenti capite explicabimus; ergo si has potest habere per vires naturæ, per illas fieri potest sicut oportet, contra Concilia.

4. *Deinde ratione confutatur eadem opinio.*

— Præterea occurrit alia ratio consideranda contra illam sententiam. Quandocumque enim entitas naturalis modo supernaturali fit, semper habet alium modum quo connaturaliter fiat, qui modus illi per se convenit, supernaturalis autem productio est illi quasi accidentaria. Et ideo si Deus infundat virtutes quæ possunt per actus naturales acquiri, vocantur a Theologis infusæ per accidens, quia alter modus naturalis productionis eis per se convenit. Habitus autem gratiæ dicitur infusus per se, quia illa qualitas natura sua postulat illum modum productionis, et ita est connaturalis illi, seu respectu illius, quamvis respectu subjecti sit supernaturalis, quia talis forma non est illi debita, neque illam connaturaliter postulat. Productio vero animæ rationalis, licet a solo Deo fiat, ultra virtutem effectricem causarum creatarum, nihilominus non est supernaturalis, quia ille modus productionis est connaturalis tali formæ, neque alium postulat, neque etiam respectu subjecti est supernaturalis, quia materia naturaliter est capax, et appetit talem formam, et, supposita tali dispositione, illi connaturaliter debetur. Jam ergo si actus fidei quoad substantiam totam est naturalis, et solum denominatur supernaturalis, quia supernaturali modo fit, profecto habet alium modum productionis magis per se illi convenientem; illa autem erit productio per vires naturales liberi arbitrii; ac subinde sequitur illum actum solum esse per accidens infusum, non per se, ut patet ex declaratione facta. Hoc autem alienum profecto est a modo quo Scriptura loquitur de fide, spe et charitate, non dicens fieri in nobis, nisi per infusionem Spiritus Sancti: loquitur autem Scriptura præcipue de actibus, quamvis, etiamsi de habitibus loquatur, statim redit argumentum supra factum, quod si habitus sunt per se infusi, etiam actus, servata solum necessaria differentia: nam actus, quia vitalis, non fit sine cooperatione potentiæ; habitus vero, quia non vitaliter fit, a solo Deo infunditur.

5. *Procedit ulterius ratio.* — Accedit quod si actus fidei solum illo modo est supernaturalis, non aliter esset ad illum necessaria gratia, quam ad actus ordinis naturalis: conse-

quens est falsum; ergo. Sequela probatur, quia etiam ad actum naturalem virtutis acquisitæ est interdum necessaria gratia ratione solius effectiois, non ut actus in se perfectior evadat, quam posset fieri per vires naturæ, ablatis impedimentis. Patet in dilectione super omnia Dei auctoris naturæ, et in actu castitatis contra gravem tentationem urgentem: tunc enim actus ille etiam est supernaturalis quoad modum in fieri; est ergo æquiparatio. Falsitas autem consequentis patet; sic enim necessitas gratiæ ad credendum vel amandum sicut oportet, non esset per se, sed per accidens, quia natura talis actus non illum modum postulat, sed potius magis connaturaliter fieret per vires naturæ, quod profecto est per se incredibile; cur enim Deus postularet illum extraordinarium et quasi miraculosum modum efficiendi talem actum, si cum tota perfectione requisita ex parte actus posset alio modo connaturali fieri per vires naturæ? Necessitas est ergo fateri, quod Concilia et Patres aperte docent, hanc gratiæ necessitatem provenire ex impotentia hominis ad faciendum talem actum.

6. *Et dilemmate urgetur.* — *Ejus membrum primum.* — *Secundum.* — Vel ergo hæc impotentia est physica ex defectu virtutis activæ in ipsis potentiis intellectus vel voluntatis, et sic necessitas est simpliciter, et per se, et ad singulos actus, et in omni statu; inde vero optime infertur actum esse supernaturalem quoad substantiam, quia est supra vires physicas et naturales potentiarum. Vel illa necessitas est tantum moralis, et per accidens ex impedimentis, et sic plane sequitur non magis esse supernaturalem actum fidei quam actum castitatis, qui fit urgente tentatione gravi, nec magis esse necessariam gratiam ad unum quam ad alterum. Quod nullo modo videtur admittendum: nam inde ulterius sequeretur actum fidei vel charitatis posse fieri sine auxilio gratiæ in natura integra, vel Angelica, quia in illis non essent impedimenta vel difficultates extrinsecæ, et aliunde dicuntur actus illi non excedere vires per se ac physice requisitas ex parte potentiarum. Sicut ergo ob hanc rationem dicimus actum amoris naturalis posse esse in illo statu per vires naturæ, ita dicendum erit de actu charitatis aut fidei, nam æquiparantur juxta illam sententiam, ut ostensum est.

7. *Progreditur adhuc proximum membrum.* — Unde ulterius sequeretur, in natura etiam

lapsa posse actum fidei Christianæ haberi sine viribus gratiæ, saltem quando, proposito sufficienter articulo fidei, nulla difficultas extrinseca in credendo occurrit, præter rei propositæ excellentiam et supernaturalitatem materialem (ut sic dicam), seu in esse entis, nam in esse credibilis ex quocumque motivo dicitur esse objectum proportionatum viribus naturalibus; ergo nihil tunc obstat quominus per illas solas credi possit. Quod si quis contendat ad hoc ipsum esse necessariam gratiam, ut objectum sine aliis difficultatibus proponatur, ad summum id poterit defendi de gratia extrinsecæ providentiæ aut protectionis, non vero de gratia internæ inspirationis et illuminationis, de qua Concilia loquuntur; nam sufficere illa interior excitatio et illuminatio, quæ ex vi externæ prædicationis causatur, quam etiam Pelagius ponebat.

8. *Evasio ex discrimine quodam.* — Potest vero aliquis inter actum fidei et actum morale ordinis naturæ, quatenus ex gratia fiunt, discrimen constituere, distinguendo prius duo, quæ intrinsece in his actibus reperiuntur, scilicet, qualitas facta, et actio qua per se fit; et dicendo qualitatem in utroque actu omnino naturalem esse sine additione alicujus perfectionis, vel modi in ea facti; nihilominus tamen in actu fidei, vel alterius virtutis theologicæ, actionem illam, qua intrinsece fit, fieri modo supernaturali et per se oriri ex aliquo principio activo supernaturali; imo in hoc ipso consistere modum illum; actum vero naturalem virtutis moralis, non solum in se naturalem esse, sed etiam intrinsece fieri per actionem mere naturalem, quæ per se sit a solo principio naturali. Atque hac ratione gratiam magis intrinsece et per se requiri ad actum fidei, quam ad alium actum, nam ad hunc solum requiritur gratia, ut moraliter excitans et adjuvans et tollens impedimenta, vel contra illa morales vires præbens: ad actum vero fidei sic factum magis intrinsece et physice necessaria est.

9. *Refellitur.* — Sed hæc differentia, licet in re vera sit propter supernaturalitatem actus fidei in substantia ejus, tamen hac sublata, juxta illam sententiam, frustra et non consequenter fingitur talis differentia. Cur enim una actio intrinseca est magis supernaturalis quam alia, si terminus unius tam est naturalis, sicut alterius? Nam quod unus terminus sit perfectior alio in illo ordine, non satis est, cum etiam una actio possit esse perfectior alia in eodem ordine. Item si actus fidei in esse

qualitatis est mere naturalis, in intellectu est virtus naturalis sufficiens ad illam eliciendam; ergo etiam est naturalis via, seu actio per quam fit; ergo frustra et gratis fingitur alia actio superioris ordinis, et per se pendens a principio supernaturali. Multoque impossibilius est rationem reddere, cur talis actio sit necessaria; nam si id tribuatur extrinsecæ ordinationi Dei ita volentis, jam hoc impugnatum est, et sicut in uno actu fingitur, ita etiam potest fingi in alio, semperque differentia est prorsus voluntaria.

CAPUT VII.

ACTUM FIDEI NON ESSE SUPERNATURALEM EX MODO ACCIDENTALI ACTUS, SOLUM EXTRINSECE ILLUM DENOMINANTE.

1. *Discutitur alter modus supernaturalitatis ex adductis in cap. 4, num. 4.* — *Prima opinio constituens illum in ratione meriti.* — In hoc capite tractabuntur variæ sententiæ statuentes supernaturalitatem actus in aliqua extrinseca denominatione. Quem modum imprimis in sola ratione meriti posuit Durandus supra, et sequitur Gabriel, qui in hoc magis loquitur de amore quam de fide. Et in idem fere inclinatur aliquando Cajetanus in dicto Quodlibet., dum ait contritionem informem et acquisitam, quæ secundum ipsum potest tempore antecedere charitatem, per solam infusionem habitus charitatis fieri contritionem perfectam, quamvis ex hac infusione solum redundet in talem actum denominatio extrinseca a dignitate personæ desumpta. Imo de ipsomet actu sentit eundem qui tempore præcessit gratiam habitualement, fieri ultimam dispositionem ad illam, solum quia Deus per gratuitam dilectionem dignatur uti nostra acquisita contritione ad suum proprium opus, quod est charitas habitualis. Et hanc Dei dilectionem vocat etiam gratuitam Dei motionem, quamvis non immutet intrinsece ipsum actum naturalem. Unde si per illam motionem intelligat quod illemet actus incipiat esse vel conservari per aliquod auxilium speciale, coincidit cum sententia præcedenti capite jam impugnata. Si vero intelligat solam acceptationem per gratuitam dilectionem Dei, quod magis indicat, sic coincidit cum præsentis sententia. Nam, ut illa sit universalis, debet intelligi non de solo merito de condigno, alioqui solum haberet locum in his actibus, prout tempore vel natura sequuntur infusionem habituum, non vero ut